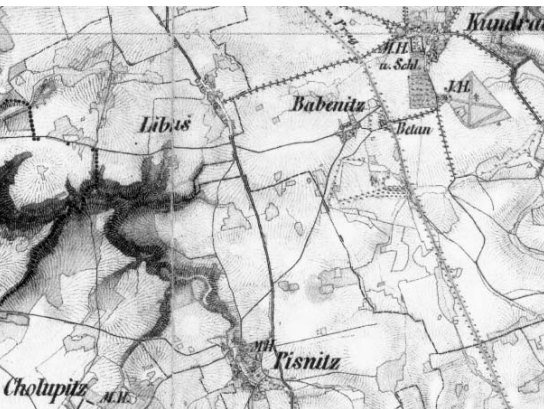

pražské trhy, ale i do zahraničí, začalo se vyprávět, že libušský chov založila právě kněžna, která zde měla dvůr, kde pro sebe nechala chovat drůbež. Však se také říkávalo: „Už i kněžna Libuše ráda husu z Libuše“. Další pověst praví, že po Libušině smrti se zde odehrála jedna z dívčích válek. Tato vyprávění, úzce spjatá s nejstaršími národními pověstmi Čechů, nejsou jediná. V nedalekých Kunraticích nechal král Václav IV. vystavět Nový hrad, který husité v roce 1421 dobyli a vypálili. Právě z něj má vést do bývalé libušské tvrze tajná chodba, kterou se ve zříceninách hradu marně snažili vykopat hledači pokladů v 19. století. Další pověst se váže přímo k hradu. Z jeho oken mělo být údajně vidět do oken hradu pražského. Tyto pověsti se objevují porůznu v literatuře, aniž by byl uveden jejich zdroj. Všechny pocházejí nepochybně přímo z obce Libuše, kde se dodnes vyprávějí. V třicátých letech některé z nich zapsal libušský kronikář. Čerpal však pravděpodobně také převážně z uvedené literatury.

↓ *Libuš a Písnice na II. vojenském mapování císaře Františka (1836 – 1852).*

Je na těchto pověstech něco pravdy? Je to možné! Nyní se však vraťme k názvu obce.

Ve skutečnosti jméno vzniklo podle osobního jména libušského hospodáře. Druhotvar toho jména zněl Libouš. První zachycenou podobu názvu obce máme z roku 1321, kdy se objevuje jako Luobusch. Další podoby jména jsou z roku 1367 Libusch a 1368 Lybusch. Z roku 1388 je jmenován Jessco de Libusse (2. pád). A v roce 1435 je uveden poprvé dnešní tvar Libuš. Roku 1485 se ještě objevuje název Libausse (2. pád). Ostatní tvary představují jen drobnější obměny pozdějších období.

JAK JE TO S TAJNOU CHODBOU?

Je zde příležitost dosavadní údaje rozšířit a zapracovat do nich také informace od vás! Máte-li jakékoli zprávy o tajné chodbě, víte-li něco o pověstech z Libuše, Písnice či Kunratic, které zde nebyly uvedeny, sepište je prosím a pošlete na e-mail kadlec.m@seznam.cz, nebo zavolejte na telefonní číslo 604 266 025, nejlépe do 10. listopadu 2007.

SBÍRKA STARÝCH POHLEDŮ

Mnoho se jich objevilo již v častokrát zmiňované publikaci *Kniha o Libuši a Písnici*. Staré a zejména prvorepublikové obrázky naší městské části mají vysokou vypovídací hodnotu. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl shromáždit je všechny. Prosím majitele těchto pohlednic a jiných obrázků Libuše, aby mě kontaktovali a umožnili jejich digitalizaci. Zpřístupněny pak budou všem prostřednictvím internetových stránek nebo CD. Bude možné je tisknout na tvrdý papír a posílat jako pohlednice. Pokud je již v digitální podobě máte, nebo je můžete naskenovat, zasilejte je prosím na výše uvedený mail.

Předem děkuji za vaši spolupráci.

Matěj Kadlec

Z dějin Libuše: Středověk. Edice Místní kapsář, sešit 8. Příloha časopisu U nás – Libuš a Písnice 11/2007. Autor Matěj Kadlec, editor Hana Kolářová, korektury Helena Pilátová, grafická úprava Petr Kutáček. Tisk Offsetpress Modřany. Náklad 3400 výtisků. Redakční uzávěrka 15. 10. 2007.

EDICE MÍSTNÍ KAPSAŘ
Listopad 2007 | Sešit 8

Z DĚJIN LIBUŠE: STŘEDOVĚK

Libuš a Písnice

NEJSTARŠÍ DĚJINY

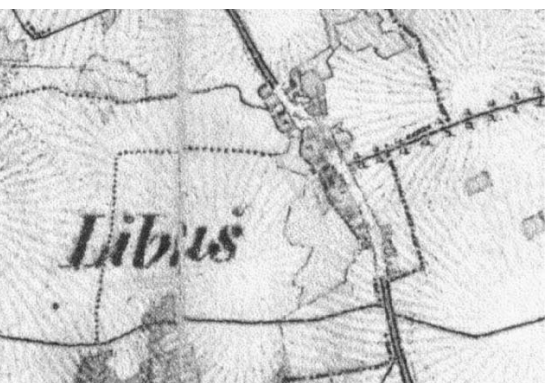
Dějiny území celé naší městské části nezačínají až rokem 1321, který je první zmínkou o Libušské tvrzi. Nálezy, které zde objevil kolem poloviny 19. století amatérský archeolog páter Václav Krolmus, spadají do doby až 4 tisíce let př. n. l.! Právě jeho výzkum je to jediné, co máme pro nejstarší doby k dispozici. Podrobněji o tom vypráví kniha naší městské části:

Kniha o Libuši a Písnici.

LIBUŠSKÁ TVRZ

Ve středověku byla Libuš jedna z mnoha vesnic označovaných jako vzdálenější od Prahy. Její střed tvořila nepochybně Libušská tvrz. Jak vesnice v této době vypadala, nevíme, neboť žádný její popis se nedochoval a ves byla ve třicetileté válce vypleněna a vypálena. Znovu se na její půdě usídlili lidé až v roce 1688. Centrem stále zůstal prostor kolem tvrze. Jižně od ní postupně vyrostla nepravidelná návěs, která je středem obce dodnes.

Součástí návsi se stala křižovatka ve tvaru písmene T, kterou tvořila důležitá cesta z Prahy na Jílové (ze severu na jih) a cesta do Kunratic (na východ). První z nich dostala jméno Libušská a dnes je jednou z nejfrekventovanějších místních dopravních tepen. Za návsi se mírně stáčí doprava a přibližně po 300 metrech tvoří s cestou do Modřan (na západ) další křižovatku. Do té také ústí bývalá cesta k Betáni, jak ukazovalo ještě druhé vojenské mapování císa-

ře Františka (1836 – 1852). Dnes je cesta slepá, za výstavby průmyslové zóny mezi Libuší a Kunraticemi byla přerušena. Libušská cesta dále pokračuje jižním směrem do nedaleké Písnice. Jak můžeme vysledovat z prvního vojenského mapování, zvaného Josefské (viz U nás 2007/10, str. 8) samotná Libušská ulice svou polohu nezměnila.

KOMUNIKAČNÍ VESNICE

Právě kolem Libušské cesty rostly první stavby a podle jejich rozmístění můžeme Libuš klasifikovat jako komunikační vesnici.

V první polovině 19. století přibýly převážně na východní straně jižní části obce usedlosti, které jsou typické pro lánové vesnice. Další se objevily na severní straně cesty do Kunratic. Ovšem typologie vesnice, v této době jako komunikačně-lánová, by byla již druhotná.

V současné době, za neustálé výstavby nových domů na katastru obce, nelze již Libuš hodnotit jako vesnici. Je nutné na ni pohlížet jako na rozvíjející se městskou část, jejíž součástí jsou také sídliště s panelovými domy.

Nejvyšší bod obce leží severozápadně od centra Libuše a nachází se 303 metrů nad mořem. Místu se dříve říkalo Holé vršky nebo jen Vršky. Rybník, který se nacházel severně od návsi, koupila obec v roce 1912 od barona Ludvíka Koch-Weidenheima z Kunratic za 600 K. Na stabilním katastru ho najdeme zakreslený pod číslem 47. V roce 1975 byl vysušen a na jeho místě vyrostl obchod s potravinami. Od září 2007 je v jeho prostorech, po krátkém období se servisem automatů na kávu a s vietnamským obchodem, prodejna automobilových dílů. Místu se však nadále říká Na Rybníčku.

ZPRÁVY ZE STŘEDOVĚKU

Zpráv o středověké Libuši se nedochovalo mnoho. Jsou to torza obrazu dějin, která již nikdy nebude možné poskládat dohromady. Ale přesto, a nebo právě proto, je každá taková zpráva nesmírně cenná. Co vypovídají, je to jediné, co máme!

↑ Nejstarší mapa Čech. Müllerova mapa z roku 1720.

← Libuš na II. vojenském mapování císaře Františka (1836–1852).

CO SE STALO V ROCE 1648

„Celé pražské okolí krutě bylo zpustošeno za války třicetileté. Celé vesnice vyhořely, lidé pobiti, úrodná pole proměněna v zarostlé pustiny. Když pak v roce 1648 Švédové dobývali Prahu, a jejich generál Würtenberg položil se táborem u Olšan, zpusťošil i zdejší okolí dokonale. Kunratice byly tak vybity, že tu byli všeho všudy na gruntech dva hospodáři. Nebylo tedy v Kunraticích příjemně, když tu bylo vše pusté. Zbořený nový hrad asi smutně hleděl do širokého okolí: před ním dávno zpustlá a zarostlá ves Paběnice, napravo úplně shořelá rozbořená Libuš, nalevo v žalostném stavu Kunratic. Jen betáňská hospoda to vše přetrvala.“

Možná již tyto řádky znáte z knihy Čtení o Novém hradě a Kunraticích. Objevily se také v Knize o Libuši a Písnici. Jejich autorem je Cyril Merhout, který v roce 1912 vydal svou knihu o dějinách Kunratic. Odkud však čerpal právě tyto poznatky, neuvádí. Z kterého pramene se dozvěděl o shořelé a rozbořené Libuši, se doposud nepodařilo odhalit. Ostatní prameny však tuto informaci podporují. Berní rula z roku 1654 Libuš vůbec neeviduje a její revizitace z roku 1673 uvádí pouze čtyři hospodáře

➔ Letecký pohled na libušskou návěs a poštu.

↓ Libušská ulice z prvorepublikové pohlednice. Snímek ukazuje část od Rybníčku směrem k poště.

v Kunraticích. Libuš tedy musela být pustá! A jak to bylo s Libušskou tvrzí? Zdá se že zanikla právě v roce 1648. Tuto domněnku podporuje i zpráva, že až do poloviny 19. století stála na místě tvrze věž. Ovšem, v kterém místě dnešní pošty věž byla, dnes již není jasné.

LIBUŠSKÉ POVĚSTI A NÁZEV OBCE

Podle pověsti byla obec založena mýtickou kněžnou Libuší, která dala místu také své jméno. Jiná pověst říká, že zde má být Libuše dokonce pohřbena. Z toho si název obce odvozoval lid ve 13. století, což později neporozuměním kronikářů bylo vykládáno na Libici. V 19. století, když Libuš prosperovala v chovu hus a vyvážela je nejen na

Uvedené zápisy jsem přejal ze své bakalářské práce, která odráží stav bádání v květnu roku 2007. Tam uvádím také veškerou použitou literaturu a další informační zdroje, které v případě zájmu rád poskytnu. Kontaktujte mě i v případě jakýchkoli jiných dotazů.

Již v těchto dnech nacházím další zprávy o středověké Libuši, zejména pak o jejích majitelích. Souvislosti se tak objevují alespoň ve vztahu k Starému městu pražskému. Pokud dosavadní zápisy jsou pouhým vypsáním zachovaných informací, pak je tomu tak proto, že jsem doposud neměl příležitost konzultovat je jako jednotlivé zprávy. Náplní mé práce bylo především shromáždit infor-

mace, jejich důkladný rozbor má být teprve proveden. To je tedy důvodem poněkud obtížnějšího slohu některých zápisů a ponechání latinských tvarů jmen v textu.

KOPA GROŠŮ

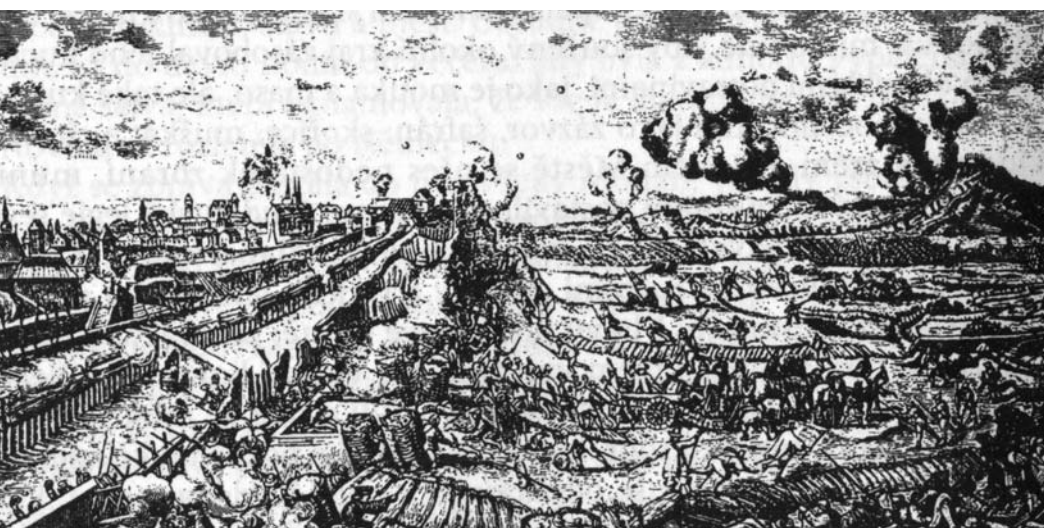
Velké množství stříbra těženého v Kutné hoře přimělo roku 1300 krále Václava II. (1278 – 1305) k významné měnové reformě a ražbě nové hodnotné české mince. Stříbrný pražský groš se stal nejslavnější českou mincí všech dob.

Na groších krále Václava II. byla ceněna především jejich poctivost. Byly na svoji dobu poměrně těžkou a velkou stříbrnou mincí. Hmotnost se pohybovala mezi 3,5 – 3,7 g a jakost byla 0,922 – 0,93. Na kvalitu grošů dohlíželi čtyři měšťané, kteří byli podřízeni mincmistrům. Z hřivny stříbra se razilo 60 grošů a odtud pochází starý název kopa grošů. Pražský groš se dělil na 12 menších peněz tzv. parvus (lat. = malý). Postupně jeho hodnota klesala, až byl roku 1547 postupně nahrazen stříbrným tolařem.

◀ Stříbrná měna Václava II. Pražské groše ražené v letech 1300 – 1547.

⚔ Dobývání hradeb Nového Města pražského Wittenbergovými vojáky v říjnu 1648.

Vlevo vpředu kostel sv. Jindřicha.

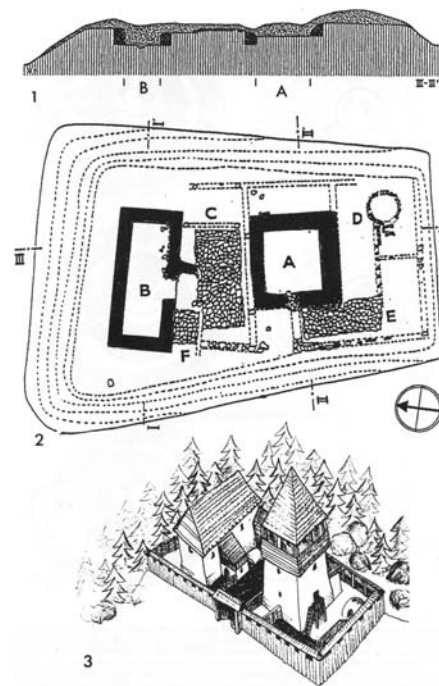
Tam, kde je historie skoupá na fakta, přicházejí ji nahradit pověsti. K Libuši se jich váže hned několik! Některé souvisí s nejstaršími národními dějinami Čechů, jiné s Novým hradem Václava IV. v Kunraticích. Vydejme se tedy odhalit období, které do dnešního dne leželo v zapomnění.

KDY ZAČÍNÁ A KONČÍ STŘEDOVĚK

Obecně se má za to, že středověk začíná pádem Západořímské říše roku 476 n. l. a končí dobytím Konstantinopole roku 1453 nebo objevením Ameriky v roce 1492. Pro České země se ještě uvádí rok 1526, kdy na trůn nastoupili Habsburkové. Jak je

➡ Středověké zdívo severního sklepa vystupující nad terén. Pravděpodobný pozůstatek zmiňované věže, který je dnes v kritickém stavu. V *Knize o Libuši a Písnici* je namísto něj vyfotografována zeď uprostřed zahrady. Ta však pochází až z druhé poloviny 19. století.

⚔ Trz v Konůvkách půdorysně velmi připomíná situaci na Libuši. A. půdorys obdélníkové věže, B. obdélníkový půdorys „paláce“ Možná právě takto vypadala i libušská trz.

zřejmě, uvedené letopočty jsou pouze orientační. Ve skutečnosti jich je mnohem více, neboť vývoj a změny ve společnosti se odehrávaly postupně. Další významná léta jsou například roky 1348/9, 1494, 1517 nebo dokonce 1648, kdy končí třicetiletá válka. A právě poslední z uvedených letopočtů je významným předělem také v dějinách Libuše.

LIBUŠ VE STŘEDOVĚKU

Libušské dějiny se začínají psát rokem 1321, kdy máme první písemnou zmínku o libušské tvrzi. Tehdy ji dobyli staroměstští měšťané. To jsou ovšem veškeré informace, které máme k dispozici.

Jediné, co se o této události dochovalo, je následující zápis:

„Item unum pannum de Ypra datum Heinczolino Kerglino. Item pro expensa, cum minicio Luobusch fuit expugnata, VIII sex. gr.“ – Taktéž jeden kus látky z Ypern dán Heinczlinovi Kerglinovi. Taktéž pro výdaje, když tvrz libušská byla dobytá, 8 kop grošů – to je doslovný překlad latinského zápisu z knihy dluhů pražské obce. Z něho vskutku nelze více vyčíst. Částka 8 kop grošů snad souvisí s látkami z Ypern, ale jejich vztah k samotné tvrzi zůstává utajen. Není jasný ani poměr Heinczlina Kerglina k Libuši. Nevíme také, zda byla kolem tvrze již v této době ves. Jisté je pouze to, že tvrz zde musela stát dříve než v roce 1321 a že může být i starší než ze 14. století.

Kdy byla tvrz rozbořena, a jestli se tak stalo již v uvedeném roce, rovněž nemůžeme určit. Následující zápisy ji už nikdy výslovně neuvedly. Jako pravděpodobnější se však zdá varianta, že ji zničili až Švédové na konci třicetileté války, když obléhali Prahu.

LIBUŠSKÉ ZRCADLO

Na tomto místě je třeba upozornit na nedorozumění, které vzniklo mezi historiky. Někteří z nich totiž připsují tyto zápisy obci Libiši, jiní obci Libuši. Osobně se přikláním k druhé variantě, a proto zde zápisy uvádím. Je však nutné podrobit tyto zprávy přísné kritice a rozptýlit tak mlhu času.

Obec Libiš se nachází nedaleko Neratovic a s Libuší nemá podobný jen název. Obě obce mají mnoho společného! Ačkoli by bylo možné stejně tak hledat i rozdíly, podívejme se raději na několik zajímavostí, kterými se obě obce podobají!

První zmínka o Libiši je z roku 1323. Z místní tvrze dnes zbyl jen kruhový příkop, ale zbytky jejího zdiva se zachovaly také až do poloviny 19. století. Ve středověku bývala Libiš rovněž v držení pražských měšťanů. Z toho důvodu místní dějiny jmenují stejné majitele obce, které jiní historikové připsují Libuši. Obyvatelé Libiše chodili do kostela sv. Jakuba většinou. Naši předci navštěvovali stejnojmenný kostel v Kunraticích. Ve dvacátém století, stejně jako u nás, obec vyčlenila samostatnou budovu školy a nechala vystavět sokolovnu. V obci také působil ochotnický divadelní spolek. Dnes mají obce společné nejen malé zdravotní středisko či poštu na svém katastru, ale také příjmení starosty obce, kterým je i v Libiši pan Mráz.

PRVNÍ DRŽITELÉ LIBUŠE

V roce 1367 se z temnot dějin vynořuje první známý držitel Libuše. Byl jím pražský měšťan Ješko Rotův a máme o něm nejméně dva zápisy. Oba však zmiňují Libuš pouze jako zdroj poplatků.

První ze zápisů se hlásí k datu 1. června 1367. Ješko, jako vykonavatel vůle svého otce Frencla Rota, odkazuje 10 kop grošů na sloužení zádušní mše za spásu jeho duše. Peníze k oltáři kostela svatě Marie putují právě z úroků ze vsi Libuše.

Druhý zápis je pouze o necelý rok starší. 12. dubna 1368 Ješko Rotův přenáší platbu ve výši 6 kop grošů ze své vesnice Prato na ves Libuš. Z této částky

◀ *Středověké zdivo jižního sklepení s dodatečně zaklenutou silně stlačenou nepravidelnou valenou klenbou z 18. století.*

náleží jedna kopa grošů kostelu svatého Mikuláše, kde má být také sloužena zádušní mše za Ješkova strýce Fridlina Johanna. Ta se má konat v den svatě Alžběty a přináležet k ní dalších 2,5 kop grošů. Zbylá částka, rovněž 2,5 kop grošů, je příspěvkem na chudé.

Další zápis je také spojený s Ješkem z Libuše. Není však jisté, jedná-li se o stejného Ješka jako v předchozím případě. Zápis je datován k 3. květnu 1388 a Ješko v něm odkazuje Libuš a vše co k ní náleží, stejně jako 100 kop grošů, své ženě Kaczcze. Takto zajímavě si s českým tvarem jména Kateřina poradil písař desk zemských.

SPORY A POŽITKY...

Jiný držitel je připomínán okolo roku 1406. Je jím Mikuláš z Libuše, který koupil ves Šestajovice. S ním je nejspíše spojen i následující zápis.

22. března 1412 je znám spor mezi Tomášem ze Zaczu, pražským měšťanem a mezi Margaretou, vdovou po Mikuláši Crudenzovi, rovněž pražském měšťanovi. Je pravděpodobné, že se jedná o stejného Mikuláše z Libuše.

20. prosince 1435 je zapsána pře mezi Vavřincem Drnovským a vdovou Dorotheou Tulehovou, znovu provdanou Jírovou, o plat a požitky z Libuše. Dříve je společně drželi Tuleha a Drnovský, který je nyní nechtěl Dorotě dávat. Rozsudek vykonali purkmistr a konšelé města pražského, když rozhodli ve prospěch Doroty, vdovy po Tulehovi.

Už o rok později, tj. 1436 vydal císař Zikmund zápis na 35 vesnic a dvorů, mezi nimi i Libuš, vedenou jako vzdálenější od Prahy. Tento zápis stvrdil listem roku 1459 král Jiří z Poděbrad a Kunštátu a roku 1472 opět král Vladislav Jagellonský.

18. listopadu 1445 se zachoval zápis o přímězi Aničkou, vnučkou Mikuláše Mostského, a jejími poručíky Janem Vlčíhrdlem a Vaňkem Píknosem. Anička, jakožto pravá dědička Libuše dosáhla potřebného věku, aby jí Libuš mohla být přiřknuta a spor s poručíky vyhrála.

Tento spor měl ovšem dohru ještě o čtyři léta později. 19. července 1449 byla ujednána přátelská úmluva mezi výše jmenovanou Aničkou a jejím manželem Vaňkem Baštinem z jedné strany a někdejším poručíkem nadepsané Anny, Vaňkem Píknosem, ze strany druhé. Konečně se tak vyřešil spor „o vybírání úroků ve vsi Libuš řečené“.

Roku 1454 je zmiňován Václav z Příbrami a z Libuše, kterému král Ladislav odevzdává Smíchovské chmelnice se zahradou a domem.

10. března 1460 odkazuje Jan Litochleb veškerý svůj majetek, jakožto i Libuš a dům na Starém Městě pražském, své dceři Margaretě.

LIBUŠ JAKO SPLÁTKA DLUHŮ

Rozsáhlejší zpráva se nám dochovala k datu 16. října roku 1470, kdy staroměstští připsují Libuš svému někdejšímu maršálkovi Janovi z Radíče. Ten zapůjčil obci staroměstské na válečné výdaje a zoldnéře 315 kop grošů. Měšťané, kteří nemohli dluh splatit, zapsali Janovi v téže sumě ves Libuš se všemi lidmi v ní žijícími, s dědinami, úroky, lesy, loukami, rybníkem a veškerými poplatky. Jan má z tohoto platit ročně 10 kop grošů, a to polovinu na svatého Jiří a druhou na svatého Havla. Libuš však musí on nebo jeho případní dědicové podstoupit zpět staroměstským ve chvíli, kdy mu splatí dlužnou částku.

V roce 1485 se před dvorský soud dostal Mikuláš Šlik, který bez příčiny Libuš v noci celou vypálil, některé lidi zajímal, bil jim klíny za nohy a ukrutně je šacoval.

PRVNÍ RYCHTÁŘ

1. května 1539 máme první zmínku o rychtáři v Libuši. Ten mohl úřadovat právě z libušské tvrze. Smlouva, která byla podepsána v Klumíně v den svatého Filipa a Jakuba, stvrzovala vydání 40 kop grošů od libušského rychtáře Šimona jeho synovi Janovi. Jan, který pobýval v Záběhlicích, tímto obdržel svůj náležitý podíl ze statku svého otce. Toto jsou veškeré zprávy, které se nám o středověké Libuši dochovaly.

STO LET BEZE ZPRÁV

V následujících sto letech nejsou o obci žádné informace. V roce 1541 sousední Paběnice postihla neznámá pohroma a starobylá ves, o které máme zprávy již z roku 1212, zanikla. Znovu byla obnovena až v roce 1688 společně s Libuší. Byl osud obou obcí v těchto dobách podobný? Zdá se, že Libuš zpusťla až v roce 1648, kdy ji vypálili Švédové.